

Гаркавенко Анастасія Анатоліївна,
ад'юнкт
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ В СІМ'І, ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Насильство над дітьми в сім'ї – широке та багатогранне поняття, яке включає різні види поведінки батьків, опікунів, та інших родичів. Жорстоке поводження з неповнолітніми особами та зневага їх інтересів можуть мати різні види і форми, але їх наслідок завжди наносить дуже серйозний збиток для здоров'я, розвитку і соціалізації дитини, дуже часто посягає на її життя.

На сьогоднішній день актуальність даної теми носить досить тяжкий і широко масштабний характер, адже незважаючи на законодавство України, Конвенції ООН про права дитини, Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», та інші, в нашій державі насильство над дітьми в сім'ї існує, як негативна форма прояву людської деструктивності.

Діюче законодавство, спрямоване на подолання насильства у сім'ї, дуже різносторонньо регулює всі правові відносини щодо неповнолітнього. Проблема полягає у недоліках практики застосування діючого законодавства, у прогалинах, пов'язаних із діяльністю правоохоронних органів, у недостатньому усвідомленні громадянами своїх прав та невмінні відстоювати їх у судовому порядку.

Незважаючи на те, що проблема жорстокого поводження з дітьми сьогодні винесена з розряду приватної проблеми родини на державний рівень, насильство над неповнолітніми особами у сім'ях набуло такого розвитку, який можна порівняти навіть з наркоманією і алкоголізмом.

Насильство – це не тільки знущання, побої, в Законі України “Про попередження насильства в сім'ї” чітко вказано види насильства в сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне.

Жорстоке ставлення до дітей в сім'ях пов'язане з досить широким колом проблем, від працевлаштованості батьків до їх спроможності забезпечити мінімально необхідний матеріальний рівень сім'ї. Вирішувати ці проблеми переважній більшості українських сімей з часом стає все складніше і проблематичніше. Звісно буденні стреси, життєві негаразди та кризові ситуації у батьків досить часто стають причиною широкого спектру порушення прав дітей.

Дитина, яка піддалася насильству, потрапляє в психотравмуючу ситуацію, що завжди пов'язано з наявністю сильного переляку. Це зумовлено тим, що, по-перше, насильство завжди раптове, по-друге, це пов'язано із загрозою життя, яку дитина у цей момент може відчувати вперше, по-третє, ситуація неконтрольована дитиною, оскільки вона не має відповідного-

досвіду. Ці три чинники приводять до сильного переляку. Дитина, котра пережила травму, може почати уникати всього, що якимсь чином може нагадати про неї, і навіть може не бути здатна повною мірою відновити в пам'яті те, що з нею відбулося.

Після вчинення насильства, у неповнолітньої особи може виникати посттравматичний розлад, якщо травма не опрацьовується своєчасно спеціалістами, буде сильним і може стати хронічним, його наслідки супроводжуватимуть людину все життя. Перше, що проявляється найбільш скраво – порушення комунікативних здібностей. Підлітки переживають відторгнення, «йдуть від світу». Потім після травми з'являється підозрілість, пильність. Вони починають бачити безпеку там, де її немає. І дуже часто буває, що на фоні депресії розвивається депресивно-маніакальний синдром. Ще пізніше може з'явитися психосоматика, при чому дуже важка, це може бути і вираз кашлунку, це можуть бути і певні соматичні стани, коли діагностично ніщо не підтверджується, але при цьому людина дійсно проявляє ознаки хвороби. З роками негативний досвід дитина може перенести і в доросле життя. Наприклад, якщо насильству піддалася дівчинка-підліток, вона може знайти собі чоловіка, який весь час піддаватиме її насильству. Підліток-хлопчик теж може реагувати неадекватно: або весь час «нариватися» на те, щоб його побили, або навпаки, буде сам завдавати удару, принижувати оточуючих його побоями, або словесно. Тобто він постійно підніматиме свою самооцінку за рахунок оточуючих.

Серед дітей, що зазнали насильства в сім'ї, спостерігаються часті депресії, навіть у дорослому віці. Це виявляється в приступках занепокоєння, безпричинної туги, почуття самотності, порушеннях сну. У старшому віці у підлітків, можуть спостерігатися спроби покінчити з собою чи завершені самогубства. Діти, що пережили будь-який вид насильства, відчують труднощі соціалізації: у них порушені зв'язки з дорослими, немає відповідних навичок спілкування з однолітками, вони не мають достатнього рівня знань і ерудиції, щоб завоювати авторитет у школі тощо. Рішення своїх проблем діти-жертви насильства – часто знаходять у кримінальному, асоціальному середовищі, а це часто сполучено з формуванням у них пристрасті до алкоголю, наркотиків, вони починають красти і здійснювати інші протиправні дії.

Дівчинки нерідко починають займатися проституцією, у хлопчиків може порушуватися статевая орієнтація. І ті й інші згодом відчують труднощі у разі створення власної родини, вони не можуть дати своїм дітям досить тепла, оскільки не вирішені їхні власні емоційні проблеми.

Суттєвим зниженням рівня латентності насильства і невиконання батьківських обов'язків може стати запровадження альтернативного (адмінарешту, виправним роботам та адмінштрафу) виду покарання, щось на зразок примусового проходження спрощеної корекційної програми соціально-виховного напрямку. Тобто призначення судами певного терміну часу перебування початківців-кривдників (можливо разом з дітьми) під наглядом спе-

ціалістів (психологів, соціальних педагогів). Саме їх спеціалісти і могли б забезпечити виконання такого судового покарання: оцінити рівень складності відносин, надати певні консультації і поради для набуття досвіду, зорієнтувати у напрямках врегулювання відносин та зняти сегменти агресивності. Запровадження такого покарання посилить довіру у батьків та рідних і сприятиме збільшенню кількості звернень за фактами насильства, принаймні буде отримана більш об'єктивна картина реальних масштабів цього явища у державі.

З метою попередження насильства в сім'ї над дітьми слід використовувати такі напрями захисту: просвітні кампанії — в школах, на робочих місцях, в неурядових та урядових організаціях, громадський захист — за допомогою петицій, плакатів, листівок на вулицях, оголошень в світі «Інтернет», адже на сьогодні соціальні мережі несуть велику кількість інформації, яка здатна впливати на психічний стан дитини, вводити в оману и нав'язувати думку чужих людей, або взагалі не притаманну для оточуючих; законодавчі та політичні кампанії — щодо певних проблем; написання нових законів, удосконалення вже діючих і критика старих тощо.

1. *Дети социального риска и их воспитание : учебно-методич. пособие* / [Под науч. ред. Л. М. Шипицыной]. – СПб. : Речь, 2003. – 144 с.

2. Безпалько О.В. Соціальна робота: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 351 с.

3. Парламентські слухання. Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи. – К., 2006. – № 2. – 35 с.

4. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 17 листопада 2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=1807>

5. Сафонова Т.Я., Цымбал Е.И. Жестокое обращение с детьми и его и его последствия: Учеб. пособие. – М.: Издательский центр “Академия”, 1993. – 264 с.